

עוד על הקריאה הכפולה של פסוקים במגילת אסתר

במגדים יא (תמוז תש"ן), עמ' 113, הערתי כי המנהג לקרוא פעמיים פסוקים מסוימים במגילת אסתר מחמת הספק, נתחדש בימיו של בעל ה"חתם סופר", כפי שנמסר לנו בספרים המתארים את הנהגותיו. עתה מצאתי עדות נוספת כי נהגו כן כבר במקום אחר, וכנראה בזמן קדום יותר. כוונתי לספר "הצדיק ר' יוסף זונדל מסלאנט ורבותיו", ערוך בידי אליעזר ריבלין, מהדורה חדשה, ירושלים, תשמ"ג. בסימן יד, עמ' מו, אנו קוראים:

"וגם הי' לאדמו"ר הגאון מוהר"ח מוולאזין מגילת שה"ש וועליש והייתה חשובה מאוד בעיניו, ובחומ"פ עיינתי בתוכה לסדר לי הקריאה, מצאתי כתיב שמה רהיטנו בה"א וצ"ל רחיטנו, בחית הכתיב וקרי רהיטנו, שאלתי את פיו והתיר לי לתקנו בחוה"מ. גם מגילת אסתר הייתה כתובה כך, ועיינתי בה כנ"ל ומצאתי שהי' כתוב שם, ואיש לא עמד בפניהם בבית ושאלתיו: הלא המ"ש [=המנחת שי] הכריע צ"ל בלמד, וגם הראיתיו במ"ש גופא, ואמר לי עד הנה היה מנהגו לקרוא פסוק "אשר נתן" ב' פעמים פעם א' להרג ופעם ב' ולהרג, ומעתה יקראו גם הפסוק "נקחלו" ב' פעמים, פעם א' בפניהם ופעם בפניהם. וזה היה בשנת תקע"ד או תקע"ה".

לכאורה תמוה שר' יוסף זונדל, שהיה בעל הקריאה ועיין במגילה כדי להכין את הקריאה, לא העיר לרבו מאומה אודות הכתיב של "להרג", שאף הוא נגד הכרעתו של בעל מנחת שי. אבל התשובה ברורה: הרי כבר נהגו לקרוא את הפסוק הזה פעמיים, כלומר היה ידוע שיש ספק בכתיבתו של פסוק זה, ולכן נהגו לקרוא פעמיים. לפי דרכנו למדנו, כי המנהג לכפול קריאתו של פסוק ממגילת אסתר, היה כנראה מנהג מקובל במקרה של ספק.

אפשר לכאורה גם לדייק מכאן כי ר' חיים חזר על כל הפסוק ולא רק על המלה המסופקת. אלא שאיני משוכנע אם יש מקום לדייק כל כך בדברי ר' יוסף. צא וראה כי בתחילה כתב שמנהגו של ר' חיים היה לקרוא וכו', ואתה יכול לדייק מפה כי כוונתו לומר שר' חיים בלבד היה עושה כן. אבל אח"כ כתב "ומעתה יקראו" וכו', והלשון מוסבת על כל השומעים. לפיכך נראה שאין לדייק מדברי ר' יוסף דיוקים הלכתיים. משום כך גם איני יודע אם ניתן לדייק מכאן כי ר' חיים הוא זה אשר חידש שיש לקרוא פסוק פעמיים במקרה של ספק, או שמא היה זה מנהג מקובל בידו מרבתי. על כל פנים נמצאנו למדים, כי מנהגו של ר' חיים מוולאזין היה לקרוא פעמיים את הפסוק "אשר נתן", עוד לפני שנת תקע"ד (או תקע"ה), ובאחת השנים האלה נתחדש לו

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

שיש לקרוא פעמיים גם את הפסוק "ואיש לא עמד". לעת עתה זו העדות הקדומה ביותר שמצאתי על קריאת פסוק מסופק פעמיים, ואפשר שהיא מלמדת אותנו כי נהגו כן עוד לפני שנהג כן בעל חתם סופר. (בעל החתם סופר נפטר בשנת ת"ר, ואין אנו יודעים מתי התחיל לחזור פעמיים על פסוק מן המגילה. העדות על ר"ח מוולאז'ין תאריכה ידוע ומוגדר.)

מגדים כ (תמוז תשנ"ג)

98